

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Het Gheopent Christendom

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het V. Capittel. Van het Wij-water.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71377)

teghen het gheopende Turckdom. 383
doek met het alder-heylighste Lichaem des Heeren /
ende andere wercken van boet-beerdighydt: maer
dit is wonderens weerdigh / dat ghy-lieden het beer-
tich-daeghsche Vasten hebt af-ghebroken / endat ghe-
nochtans de Vasten-abondt-daghen behoudt: of het
t'wylt alles op die daghen soo plus is / laet ick
Godt binnissen.

HET V. CAPITTEL.

Van het Wij-water.

DEse materie was ick van sin ober te slaen / om
dieswil dat ick alreede hier van een besonder
Tractaet hebbe laten in druck gaen nu twee jaren ghe-
leden / in de welke ons Wij-water, ende des selfs
ceremonien worden bevesticht / ende ulve op-wor-
pinghen wederleydt: Doch / soo ghy u hier weder-
om / naer gewoonte / misgaet in vele valscheden / ende
ongerijmtheden / soo ist van noode gheweest / dat ick
de selve soude ontdecken / ende eene soo dickwils her-
haelde materie / in't kout aenraecken / namelijk doek
op dat wy moghen sien de ober-een-kominghe dies-
aengaende tusschen ons / ende de Turcken.

Laet ons hooren.

Predikant. Pag. 409.

De *Turcken* sijn ghewoon haer te wasschen, soo menich-
mael sy oft tot hare tempelen gaen, of biddē willen, alsoose mey-
nen datse, sonder reyninghe, niet behoorlijk hare ghetijden
konnen bidden. Hierom seght *Corovicus*, datse by hare Ker-
ken, uytermate schoone putten hebben, op dat dese daghe-
lijcksche wasschinghen des te ghemackelijcker van alle die
ghene verricht souden mogen worden, die in de Kercken wil-
len ingaen om te bidden.

Ant-

Antwoorde.

Buypen twijffel hebben sy dese ghewoonte afghesleent / of vande Ioden, of van de eerste Christenen.

Van de Ioden, blijkt upt verschepde plaetsen vande Boeken / Exodus, Leviticus, Numeri, dat sy verschepden wasschinghen hadden / als namelijk oock een water der suyveringhe, om haer te besproepen / wannec sy ofte quamen bidden / ofte offerhande doen / ofte eenighe andere Goddelijcke diensten / waer van men oock sien kan *Aristeas de 70. interpp.* Van de eerste Christenen gherupghen de oudste Leeraers / dat sy haer ghewoon waren te wasschen booz het ghebiedt.

Den H. Clemens *lib. 8. Constit. c. 38.* sprekende vande tijden der Apostelen / seght : Dat een Christen bidde, gewasschen sijnde. Tertullianus *de orat. cap. 11.* toont klaer dat dese ghewoonte was over veertghien hondert jaren / als hy seght : wat maniere van doen is dit, te bidden met ghewasschen handen, ende nochtans niet een onsuiver ghemoet?

Den H. Joannes Chrysoftomus *Hom. 72. in Ioan.* Als wy sepr hy / sullen gaen in de Kercken, wy wasschen onse handen.

Item : *Hom. 36. ad Popul.* Wy hebben de gewoonte van onse te wasschen, ende te bidden, ende niemant wort toeghelaten dat te doen sonder gewasschen te sijn.

Van dese selve ghewoonte spreken oock Anastasius *Sinaita orat. de S. Synaxi* ; Gregorius Magnus *lib. 12. Resp. 10.* Hieronymus *Ep. 50.* Paulinus *Ep. 12.* ende andere meer.

Tot desen eynde / soo als Eusebius gherupghet *L. 10. Histor. c. 4.* stonden der backen met water / ofte Fonteynen / ghelijck Paulinus getupghet / aen de ingangen van de Kercken der Christenen.

Es dan dat de Mahometanen hare wasschinghen hebben gheleert van de Joden, t'sp vande Christenen; soo sy maect gheene superstition met de selve hadden ghemengelt / en souden hier over niet moeten berispt worden; want die vande Joden, en sijn van Christo nergens verboden / dan booz soo veel sy nu verballen waren

waren

teghen het gheopende Turckdom. 385
waten tot superstittien/ namelijk booz den eten; en
die bande Christenen sijn ghesprobeer geweest van
de oude rechtfinnige/ enoe Apostolijcke Kercke.

Predikant. Pag. 414.

Sommige Christenen in d'eerste Kercke, hadden oock de
ghewoonte van hare handen te wasschen, eerse baden, poo-
ghende haer ghebruyck te verdedigen, en te bevestighen met
de woorden des Apostels: *Ick wille dat de mannen op alle plaet-
sen bidden, ophessende reyne handen* 1. *Timoth. 2. 8.* Doch dit is
van de oude leeraren seer wel verworpen, ende bestraft.

Antwoorde.

Isst mogelijk dat ghy dit soo plaetselijck hebt dut-
ten upbraken? wie sijn die oude Leeraeren/ die dese
se wasschingen hebben verworpen / ofte bestraft.

Predikant.

Onder andere *Tertullianus*, die aldus spreeckt: *Wat wijse is
het, datmen wel met ghewasschen handen, doch met een wylen geest
sijn ghebedt doet?* &c.

Antwoorde.

Hadst ghy *Tertullianum*, boozder gelesen / of niet ge-
raepbraecht/dan sout ghy gesien hebben/dat hy niet
de wasschingen der handen bestraft / maect de reden/
om de welke / dit sommighe superstitienselijck de-
den; te weten / tot ghedachtenisse van dat *Pilatus* sijn
ne handen ghewasschen hadde / wanneer hy *Christum*
leverde aen de *Joden*: Als ick, seght *Tertullianus* /
de sake scrupuleuslijck ondersocht, ende de reden afvraeghe,
hebbe bevonden, dat het eene ghedachtenisse was vande le-
veringe des Heeren: wy aenbidden den Heere, ende en leve-
ren hem niet, jae wy moeten strijden tegen het exempel van-
de gene die hem ghelevert heeft, ende niet om soo een oor-
facke de handen wasschen; ten sy dat wy om der conscientie
wille

Bb

wille

wille, de besmeuringhe van den menschelijcken handel wasschen. Hoozt ghy wel dat Tertullianus de wasschinghe der handen vooz het ghebedt niet en berwerpt/maer appzobeert / wanneer sy gheschiedt om der consciencie wille, ende niet upt eene ongherijnde oozsake?

Leest hem oock *in Apolog. cap. 39.* daer sult ghy bevestinge vinden van dese appzobatie/ daer hy seyt: Naer het wasschen der handen, en lichten, wort yder in t' midden geroepen om aen Godt te singhen uyt de Heylige Schrifturen, soo veel als hy uyt sijn eygen vernuft vermach.

Wat is dan in u een dobbel bedzoch. 1. dat gy Terulliano toeschryft/per t'welek hy nopt gedacht heeft. 2. om dat ghy sijne woorden/daer de kracht van sijnen discours in bestont/hebt afgesneden. Stelt ons dan een ander Out-vader vooz / die de wasschinghe der handen in de eerste Christenen / soude bestrafte hebben.

Predikant. Pag. 415.

Dit doet *Chrysofomus*, als hy seyt: *Inden Tempel sullende gaen, wasschen wy de handen, doch niet de herten.*

Antwoorde.

Dit is noch onbeschaemder/dan het voozgaende: Want wie en siet hier niet soo klaer als t'licht vande Sonne/ dat *Chrysofomus* de wasschinghe toestemt/ doch niet die / de welke gheschiet sonder supberinge der herten? alsoo heeft de Heere Christus berispt / degene die baden met de lippen, ende niet metter herten: sult gy hier upt beslupten dat Christus verboden / ofte bestrafte heeft / alle ghebedt dat met de lippen / of mondelinge gedaen wert? Hoe bestaet ghy-lieden dan / of Psalmen te singen / ofte andere ghebeden te doen met den monde?

Predikant.

Meer dan op eene plaetse bestrafte *Chrysofomus* scherp dit ghebruyck der Christenen.

Antwoor.

Antwoorde.

Ick segge ront upt dat ghy hier wederom hebt de waerhepdt ghespaert: ofte wel stelt ons de plaetsen voor.

Predikant.

Hy doet dat *Hom. 52. in Mattheum.*

Antwoorde.

Hoe ghy voorder gaet / hoe ghy u selven meer tot schande stelt ter oorzake van uwe ongetrouwtgheyt / ende bedroch:

Hoozt dan de eygen woorden Chrysoftomi op die selve plaetse / die ghy hier voorstelt.

Wy sien, seyt hy / dat die ghewoonte nu in sommighe Kercken heeft toeghenomen, datter veele groote neerstigheyt doen, om in de Kercke te komen met ghewasschen handen, ende suyvere kleederen, ende gantschelijck gheen sorghe en draghen, hoe sy een suyvere Ziele, ende onbevleekt ghemoet aen Godt sullen opdragen. Dit segghe ick, niet dat ick verbiede den mont, ofte de handen te wasschen, maer om dat ick niet en wille den mont alleen met water ghewasschen te hebben, maer, soo het betaemt, met alle soorten van deughden: Want uwe handen sijn vuyl van dootslaghen, ende andere boose stucken, en den mont van vermaledijdinge, lasteringe, verwijtinghe, grammoedighe, ende onsuuyvere woorden, van onghebonden lagh, en sielterije. Indien ghy dan hier in niet plichtigh en sijt, komt met groot betrouwen: Maer indien ghy u met dese vuylicheden besmeurt hebt, waerom arbeydt ghy te vergheefs? waerom wascht ghy beerstelijck den mont, ende tonghe met water, en waerom en vaeght ghy niet af, hare schadelijcke, ende pestilentielle vleecke?

Wat seght ghy nu: hoozt ghy wel dat het soo verre van daer is / dat Chrysoftomus hier soude bestraffen Het wasschen der handen, dat hy ter contrarsen / het selve toe laet ende niet en verbiedt? doch soo niet / dat niet

alleen de handen soude wasschen met water/en boozde reste besmeuren met sonden/ dat en wilt Chrysofostomus niet recht / ende reden niet hebben; verborghens valt sijne bestraffinghe niet op het wasschen der handen, maer op het besmeuren der selve met boogheden: Welck is nu uwe tweede plaerse daer ghy seght/ dat Chrysofostomus dit boozsepde wasschen soude verwozpen/ ende bestrafft hebben?

Predikant.

Die staet in sijne *achtste Homilie* op den eersten brief tot *Timotheum*, het eerste Capittel.

Antwoorde.

Op die plaerse en hebbe tek niet konnen vinden/ maer wel Hom 8. in cap 2. ad Timoth. 1. ende daer en seght Chrysofostomus niet anders / dan t'gene hy in den boozgaenden discours heeft ongenomen.

Timmers / ghy hebt Chrysofostomus hoozen segghen/ dat hy het wasschen van den mont, ende der handen niet en verbiedt.

Ghy hebt oock hier boven ghehoort upt de 36. Homilie ad Popul. dat hy seght: Wy hebben de ghewoonte van ons te wasschen, ende te bidden, en niemant wort toegelaten dit te doen sonder ghewasschen te sijn. Bekent dan/ dat het outwaerachtigh is/ dat Chrysofostomus, dit wasschen verwerpt/ ofte bestrafft / veel min / dat hy dit sekerpelijk doet/ soo ghy seght.

Predikant.

Wie en kan nu in desen, d'over-een-kominghe der *Mahometanen* met de *Paus-ghesinden* niet sien? want oock die hebben haer gewijde wateren met de welke den Priester (om nu niet te segghen hoe de *Paus ghesinden* haer met de selve besproeyen, eerse in hare Tempelen gaen, om hare ghebeden, en andere supersticieusen Gods-dienst te verrichten) volgens d'instellinghe van *Alexander* de eerste, ghelijck *Durandus*, doch
valschehijk

valschelijck seght, de Kercke, den Altaer, en het volck besprenght, op dat alle vuyligheyt van de onreynne geesten daer door soude mogen verdreven worden, soo uyt de woninghen, als uyt de herten der gheloovighen.

Antwoorde.

Ghy en kont wy nu niet loochenen datter eene wasschinghe ghebruyckelijck was by de alderoutste Christenen/ eer sy haer begaven tot het gebedt/ oock ten tijde vande Apostelen/ soo men by Clemens Romanus kan sien/ welck ghebruyck noyt van de oude Deevaers bestrafst is geweest: Indien wy dan mede eenighe wasschinghe ghebruycken/ waerom vergelijcke ghy ons met de Turcken, ende niet liever met de alderoutste Christenen?

Ten anderen/ hoe betoont ghy/ dat Durandus, de instellinghe van t'Wp-waer/ valschelijck toeschryft aen den Paus Alexander denersten?

Predikant. 416.

Uyt dese woorden, die aen Alexander worden toegeschreven, te weten: *Wy belasten alle Priesteren soo te doen; want indien de asche van de koe besprenght sijnde op t'volck, t'selve heylighde, en reynighde, te weten van lichte, of vergevelijcke sonden, veel meer sal het water dat met sout ghemenght, en door Goddelijcke ghebeden gheheylight is, het volck Heylighen, en reynighen van vergevelijcke sonden: En indien de bitterheyt, of onvruchtbaerheyt des waters gebetert is, als Elizaus sout daer in stroyde, hoe veel te meer sal het sout, dat door Goddelijcke ghebeden gheheylight is, wechnemen d'onvruchtbaerheyt vande menschelijcke ghebreken, ende de besmette reynigen, en suyveren, en andere goederen vermighvuldigen, ende de listen des duyvels afkeeren, ende de menschen voor quade phantastien bewaeren.* Dese ongerijmde, en Godloofse redenen, en dat eynde t'welck Godts lasterlijck ghedroomt wort te spruyten uyt eene menschelijcke insteilinghe, doen ons gelooven, dat Alexander denersten van dien naem Bisshop van Roomen, gheensins en is gheweest den Autheur van dese

dese instellinge, schoonse sijnen naem ghebruycken, om dese sotte instellinghe te bevestighen, en aensien te doen hebben.

Antwoorde.

Ick en kan niet bedencken waer ghy de woorden haelt / om uwe galle uyt te spouwen / ende aen de srechte menschen te vertoonen uw' verbittert ghemoet: want t'is alles ongherijmt, of Godloos, of Godts-lasterlijck, of Sot, dat ghy hier uytzaeckt. Een wijs / ende boozsichtigh man / en mach niet een enkel woort / sae selfs niet een letterken opnemen / ofte hy moet het konen proberen: stelt u dan eens in posture / om te proberen dat dese instellinge ongherymt is. 2. dat sy Godloos is. 3. dat sy Godts-lasterlijck is. 4. dat sy Sot is; ofte indien ghy dit niet en kont goet maken met hondige redenen / soo houden wy u self booz ongherijmt, Godloos, Gods-lasterich, ende Sot. Derhalben leest mijn Tractaet van het Wy-water ende siet of ghy t'selbe kont wederleggen.

Predikant. Pag. 416.

De Bisschoppen van Roomen dachten in dien tijt vry op wat anders, en sy waren Godt-saligher dan datse haer met sulcke superstitionen, en Afgoderijen touden besigh ghehouden hebben, en datse sulck een kracht souden toegheschreven hebben aen water met sout ghemenght, t'welck door uyerlijke gesten, en Gramatsen, besworen, en belesen is, met een ghebedt dat ghedaen is sonder gront van Godes woort, tot een gebruyck tot het welck ons Godt het water niet gegeven heeft.

Antwoorde.

Hier hebt ghy twee redenen om te thoonen / dat dese instellinghe ongherijmt, godloos, Godts-lasterigh, ende sot is.

De eerste, om dat het water belesen wordt met een ghebedt dat ghedaen wort sonder gront, van Godts Woort. Dat grondt dit ghebedt in het Woort Gods heeft /
sullen

sullen wy hier naer sien upt *1. Tim. 4.4.* ende *1. Timoth. 2. 1.*
 Doch laet ons nemen 'ten hadde gheenen grondt in
 Godts Woordt. Indien ghy hier upt wilt besnyten
 eenighe ongherijmtheyt, oft godloosheyt, soo besluyt
 oock dat het ongherijmt, oft godloos is/ het elfste Ca-
 pitteel vanden brieft tot de Corinthianen vooz te lesen
 in't Nachtmael / want dat en heeft Christus niet ghe-
 daen/noch en wordt erghens in Godts Woordt aen-
 ghewesen/oft belast / men kan oock niet binden dat
 de Apostelen sedt sulckx souden ghedaen hebben: oft
 meynt ghy misschien dat dit niet ongherijmt is / om
 dat het de woorden vande Schryfture zijn/ de welke
 in uw' Nachtmael worden vooz-ghelesen sonder last/
 oft instellinghe Christi? alsoo meynt wy dat het
 ghenoech is/om niet ongherijmt te wesen / dat wy
 ober het water de woorden/ende ghebeden ghebruy-
 ken vande Kerkche inghestelt / aen de welke be-
 last is *1. Timoth. 2. 1.* Smeekinghen ende ghebeden te doen/
 vooz Continghen/ende Princen: hoedantighe ghebe-
 den? oft wat formulier? dat en seght Paulus niet/
 maer laet de brijheyt aen de Kerkche/ende hare Ober-
 sten / soodantighe ghebeden te maken/ ende in ordze
 te stellen/ als haer soude goet duncken: alsoo hebt
 ghy-lieden selve de brijheyt ghenomen van beson-
 dere ghebeden te maken / die ghy spzeect vooz het
 Nachtmael, naer het besluyten der Houweliicken, vooz/ en
 nae de Predicacien, van de welke ghy noch exempel/
 noch instellinghe Christi hebt/noch der Apostelen. Nu
 moet ghy my rhoonen/ waerom dat uwe ghebeden/
 die ghy spzeect in soodantighe omstandigheden /
 meer grondt hebben in het Woordt Godts / dan de
 onse/die wy spzeken ober het water. Ghy moet oock
 bewijfen/dat ghy-lieden meer macht hebt om beson-
 dere ghebeden te maken/ende in ordze te stellen / als
 wy; andersing ick sal soo byp uptroepen teghen u/
 als ghy doet teghen ons/ dat alles ongherijmt, god-
 loos, lasterigh, ende sot is / wat ghy dies-aengaende
 doet.

Maer ghy brenghet vooz uwe tweede reden, dat ons
 wy-water belesen wordt / tot een ghebruyck, tot het welck

ons Godt het water niet ghegheven en heeft:

Ten eersten. Ghy moet bekennen/dat Godt het water aen de Joden ghegheven heeft tot supperinghe der vaten/en namelijk oock der menschen / 'twelck *Numeror. 8. 7.* gheuoemt wordt het water der ontsondinghe, dat is/seght uwen Bijbel *Num. 7.* Water om t'ontsondinghen, en nae de wet der Ceremonien van sonden te reynighen. **Soe langh als wy dit noch van Christo, noch van sijne Apostelen verboden vinden / ende vande eerste Christenen ghepleeght / soo langh houden wy dat dooz gheoorloft / vervolghens/ is ons het water tot soo een ghebruyck ghegheven van Godt.**

Ten tweeden: Den H. Paulus *1. Timoth. 4. 4.* seght dat alle schepsel Godts goet is, ende darter niet verworpelijck is, als het met dancklegghinghe ghenomen wordt: merckt dat Paulus spreekt van alle schepsel, oersulckx oock van het Water. 'ten zy dat ghy het selbe wilt slupten uyt het ghetal der schepselen; jae Paulus *v. 5.* spreekt noch dupdelijcker / ieggende / dat alle schepsel gheheylight wort door het Woordt Godts, en door het ghebedt. **Waerom en kan/oft en mach van het water/ niet gheheylight/ oft gheseghent / oft ghewijdt worden dooz het ghebedt?**

Tot uoch toe en hebt ghy met dese twee redenen niet gheapproeert/dat het ongherijmt, godloos, Godts-lasterigh, sottrigheyt, supersticie, oft afgoderije is / het schepsel des waters te segheuen/ oft soo de aenmerkinge van uwen Bijbel by hzenght *Num. 11.* 'tselne tot een recht, ende heyligh ghebruyck te gherichten, oft bequaem maken.

Wy hebben dan uyt Schyssture / dat de Kercke eenighe sekere ghebeden mach maken: wy hebben oock / dat alle schepsel door het ghebedt can gheheylight worden, soo Paulus seght/ ende dat het tot een heyligh ghebruyck can bequaem ghemaect worden, soo den Dordrechtchen Bijbel bekennt. Du en kan niemant loochenen/oft het water is mede een schepsel; volght dan/dat het water dooz het ghebedt kan gheheylight/ende tot een heyligh ghebruyck bequaem ghemaect worden: dienbolghens en sie ick tot noch toe gheen ongherijmtheyt, oft godloosheyt in ons wy-water.

Pre-

Predikant.

Schoon *Alexander* dit ingheftelt, ende bevolen hadde, soo en was hy even wel Godt niet; en wie can doch de sonden vergheven, oft de cracht verleenen om die te suyveren, dan Godt alleen?

Antwoorde.

Maectt onderschepdt tusschen de principale oorfake, en tusschen de instrumentele, dan hebt ghy twee antwoorde: want wie en weet niet dat alle verghevinghe der sonden moet van Godt komen als de principale, ende eerste oorfake? maer wie en weet oock niet dat Godt dese macht aen de menschen kan mede-deelen als instrumenten? jae metter daet mede-gheedeelt heeft als hy ghesepdt heeft: Alwat ghy op der aerden sult ontbonden hebben, sal ontbonden zijn inden hemel: ende: wiens sonden ghy-lieden sult vergheven hebben, sullen haer vergheven worden. Ende aen Petro in't besonder: Ick sal u gheven de sleutelen des hemels, &c. Ick segghe dan in't kozt: Godt alleen kan de sonden vergheven als principale oorfake, ende fonteyne van alle verghevinghe/dat is waer: Godt alleen kan de sonden vergheven // soo dat hy daer toe oock niet en kan ghebruycken de menschen als instrumenten, door de welke hy de sonden verghebe / dat en is niet waer. Nu sulck een instrument was den Paus Alexander den eersten.

Predikant.

De Paus-ghefinde en schamen haer niet van desen mensche-lijcken, oft liever duyvelschen vont, dat'tghene te segghen, twelck *Paulus* onsen Heere *Iesu Christo* toeschrijft *Heb. 9. 13.* en stellen duydelijck het sout, ende het gewijde water in de plaetse van *Christi Bloedt.*

Antwoorde.

Ghy beghint noch eens te lasteren/ende te sleghen. Dat ons wy-water eenen duyvelschen vont is/ is ghe-
lastert: want 'rblijckt hy ons booz de oogh (alhoe-
wel het de blinde Ghereformeerde niet sien en willen)
dat den duppel dooz het selve verjaeght wordt; sal
den duppel schroomen booz 'tghene hy selve ghebon-
den heeft. Dat wy het selve stellen in de plaetse van het
Bloedt *Christi*, is gheloghen: Wy leeren dat de ver-
ghebelycke sonden vergheven worden/wanneer hem
semandt behoorzlyck daer mede besproept; maer dese
verghebinghe en kan niet gheschieden / dan dooz de
kracht van het bloedt / 'twelck Christus aen't Cruys
heeft vergoren; welckers vrucht ons gheapliceert
wordt dooz't water gheheylt met het ghebede.
Inden u dit wonder schijnt/soo leest dan utwe Mee-
sters/ en siet wat sy u segghen van't ontfanghen des
Nachtmaels.

Dooz eerst/ *Calvijn lib. 4. Instit cap. 17. §. 11. ende 33. ende
cap. 18. §. 3.* De uytwerckinghen/ sepd hy/ vande Eu-
charistie sijn de verlossinghe / verghebinghe der son-
den/rechteveerdighepd/ heplighmakinghe/ ende het
reuwigh leven/booz soo veel als ons die saken/ dooz
de Eucharistie worden mede-ghedeylt / ende gheap-
pliceert.

Ten tweeden. *Du Moulin Nouveauté du Papisme impres-
sion de Geneve 1627. liv 9. Chap. 5. & 6. pag. 338. 339.* In het
Nachtmael/sepdt hy/ontfanght Godt booz onse son-
den/de verdiensten vande doodt Jesu Christi, ende het
welbaet der verlossinghe wordt ons daer gheap-
pliceert.

Ten derden. *Daille lib. de Fide pag. 140.* Den beker/
sepdt hy/vande Eucharistie is ons ghegheven / om ons
mede te deelen het Bloedt des Heeren / de ghenade/
ende vergiffenisse van onse sonden.

Ten vierden/ *Mestrezat, en Drelincourt sijn van ghe-
boelen/dat de Eucharistie ons mede deelt alle de schat-
ten des hemels/verghebinghe der sonden / vrede des
ghemoedts/*

ghemoedts/hepligh-makinghe der siele/ ende 'trecht-
vande ghelucksalighe onsterffelijckhepdr.

Ten vijfden Aubertin *lib. de Euchar. pag. 158.* seght / dat
de verlossinghe upghewerckt dooz't epgghen bloedt/
ons gheapplicceert wordt dooz het Sacrament des
bloedts / ende dat de verghebinghe der sonden ver-
kregghen dooz het Bloedt Christi, ons wordt gheap-
pliceert dooz de Eucharistie.

Ten seften / *Le Fauteur lib. 6. de Can. cap. 18 pag. 579.*
seght / dat in't Nachmaet ons wordt gheapplicceert
de verdienste van d'offerhande des Cruys / tot ver-
ghiffentisse der sonden.

Al het selve moet ghy segghen van het Gheloof, Be-
rouw, &c.

Wat dunckt u nu? mach men wel segghen / dat
ghy-lieden het Gheloof, Berouw, oft ontfangen des Nacht-
maels stelt in de plaetse van het Bloedt Christi? Ghy
sult my segghen dat neen. Alsoo en doen wy mede
niet met ons Wy-water, want ghelijck ghy-lieden
moet segghen dat dooz het Gheloof, Berouw, &c. ons
gheapplicceert worden de kracht / ende vruchten des
Bloedts Christi, soo nochtans dat 't selve Bloedt al-
tijdt in sijn gheheel blijft / alsoo segghen wy mede
van ons Wy-water; verbolghens en stellen wy niet
meer ons Wy-water inde plaetse van het Bloedt Chri-
sti, dan ghy-lieden stelt het Gheloof, Berouw, ende ont-
fanghen des Nachtmaels, &c.

Wilt ghy hier gaen onderschepdt maken / en seg-
ghen/het een is van Christo inghestelt, het ander niet.
Icken wil hier ober niet disputeren / want dat en is
hier de questie niet; maer alleen is de questie / oft dit
is het Bloedt Christi herstoeten / ende jedt anders in
de plaetse stellen/wanneer men seght / dat de vrucht
des selfs ons gheapplicceert wordt; ghy lieden moet
segghen dat neen; soo segghen wy mede: oversulcx/
blijft / dat ghy de waerhepdt spaert / als ghy seght/
dat wy ons Wy-water stellen in de plaetse van het Bloedt
Christi.

Predikant.

Dit hebben de Paus *ghesinden* ontleent van de Ceremonien
 soo der Ioden, als der Heydenen.

Antwoorde.

Ghenomen het waer soo : wat ist nu ? Hieronymus
 ghelyck ick boven noch hebbe bemerckt / en heeft hem
 hier in niet een hazken ghestoozt / wanneer hem van
 Vigilantius wiert berieten / datter kerffen by klaeren
 dage wierden ontfcken vooz de Reliquien der Mar-
 telaren / seggende dat dit een Heydensche ghewoonte
 was : Hieronymus gaf vooz antwoorde : Het ontfcken
 van kerffen wiert ghepleecht by de Heydenen ter eere vanden
 duyvel, en daerom moet het verfoeyt worden : Maer het
 ontfcken van de kerffen by de Christenen gheschiedt ter
 eeren der Martelaren, en daerom moet het aenghenomen
 worden.

Predikant. Pag. 417.

Voor de komste Christi, zijnder onder de Joden ketter
 gheweest die *Hemero-baptista* wierden ghenoeemt, om datse
 haer daghelijckx wafchten, of doopten, niet juyft tot reynig-
 heydt des lichaems, maer tot verghevinghe van hare sonden,
 op dat haer gheene vleckke van eenighe sonde soude moghen
 aenkleven, seght *Epiphanius* : die is blindt, de welcke
 niet en siet dat die ketterije als noch in't Pausdom duert,
 ten minsten soo veel als de vergheeffijcke sonden belanght,
 diese meynen dat door het Wij water worden wegh ghe-
 nomen.

Antwoorde.

Dese selve ketterije heeft ons al ober lanck te laste
 ghelepydt D. Petrus Cabeljau, Predikant tot Leyden in
 sijn Catholijcke Waerheydt : Maer hoe hy hiermede
 gebaeren is / kont ghy naesien in mijn boeck 'twelck
 ick

teghen het gheopende Turckdom. 397
ick teghen hem hebbe laten vry-gaen/ghenaemt Aen-
merckingen teghen D. Cabeljau, &c. daer sult ghy ten
vollen betaelt worden.

Predikant.

Wat ghebodt hebben doch die van het *Paus-dom* voor dit
haer vervloecht water?

Antwoorde.

Al soetsens/ al soetsens; waerom verbloecht ghy/
'tghene Godt heeft ghezeghent? ofte soo niet: het
staet u toe te proberen contrarie: want wat soude
ghy segghen/ indien ick uwe Predicarien/ en Nacht-
mael/ verbloechte? laet voortgaen die schelt-woorden
achter.

Ghy vraecht dan wat ghebodt wy hebben voer
ong Wij-water?

Seght my eerst wat ghebodt ghy-lieden hebt om
den Sondagh te vieren/ en niet den Sabbath? om
het Nachtmal s' moeghens/en nuchter t'ontfangen?
ende niet s'about s' naer den eten? van 't selbe vier of
vijfmael s'jaers t'ontfanghen/ ende niet alle daghen
volghens het ghebruyck der eerste Christenen? Van
de kinders te doopen alleen/ in of voor de Ghemeyn-
te? Van Peters/en Meers te stellen? en wat meer?
is dit altemael verbloecht om dat gy-lieden hier van
gheen ghebodt hebt? ghy moet segghen dat neen:
Waerom verbloecht ghy dan ong Wij-water schoon
wy hier van niet en kosten behoonen eenigh ghe-
bodt? of meent ghy dat u meer gheoorloft is/ eens-
ghe saken te pleghen sonder ghebodt/ als onsgheeft
ong hier redenen van.

Predikant. Pag. 419.

Alken de Heydenen niet konde brenghen tot eenvoudig-
heydt vande Christelijke Religie soo heeftmen soo schan-
delijck de Christelijke Religie in een Heydendom veran-
dert, om daer door het volck te behaeghen, ende in plaetse
van-

vande Heydenen te *bekeeren*, heeftmen hem selve van de Heydenen laten *verkeeren*.

Antwoorde.

Laet ons dit soo nemen / dat wy in eensghe Ceremonien, die ghy upt Baronius hebt gheschreven / ons gheboeght hebben nae de Heydenen : nietut ghy dat dit soo ongherijmt / ofte godloos is ? Wat sult ghy dan segghen vanden H. Apostel Paulus die I. Cor. 9. 20. 21. uptdruyckelijck seght / dat hy aen de Joden gheworden is een Jode, ende aen de Heydenen, als een Heyden, ende dat / om haer heyden Christo te winnen.

Wat de Joden aen-gaert utwen Bybel Num. 44. bekent dat Paulus sich naer de selve gheboeght heeft in de onderhoudinghe der Ceremonien des ouden Testaments, namelijk by de swacke : alsoo heeft hy Timotheum doen besuyden : ende sin hooft geschozen te Chenchris : ende de belofte der Nazarenen ghedaen : ende te Jerusalem inden tempel hem selven gheheplicht : Alsoo hebben de Apostelen verboden het verstickte, ende bloedt : alsoo hebben Joannes, ende Petrus onderhouden de tijden van bidden by de Joden ghebryckelijck : Indien dan Paulus, als hy seght / dat hy aen de Joden een Jode gheworden is, hier door verstaet / (volghens de verklaringhe van utwen Bybel) dat hy sich geboeght heeft naer haere soodanige ceremonien / de welke door de doot Christi, waten te niere gedaen / waerom en soudenmen niet met eben groot recht kunnen seggen / dat hy sich (daer gheen perijckel en was van afgodetije / ofte Godts-lasteringhe) geboeght heeft naer eenige middel matige ceremonien der Heydenen / als hy seght / dat hy aen de Heydenen, is geworden een Heyden? ofte wel seght ny waer in dat Paulus sich naer Heydenen kan gheboeght hebben ?

Daorders : Indien de Apostelen lanck naer de volle verkondige / ende bevestinge des Euangeliums / ende naer het af-breken der oude Wet / noch vele Joodsche Ceremonien hebben ghebryckt om de swacke Joden te winnen ? wat quaet isser in ghelegghen / dat
de

de eerste Christenen eenighe Ceremonien die de Heydenen misghrupcken tot dienst vanden duyvel / tot een goet ghebruyck hebben ghekeert om de swacke Heydenen te winnen? ick en sie hier gheen onderscheydt: Want ghelijck de Joodsche ceremonien middel-matich waren / (soo als uwen Bybel op 1. Cor. 9. 20. Num. 44. bekennt) soo waren oock vele Ceremonien der Heydenen / in haer selven middel-matich / alsoo was het ontsteken der kercken, het wasschen / ofte besprenghen met water &c. ghelijck het van gheozloft was de Joodsche Ceremonien te ghebruycken / alhoewel nu te niere ghedaen / om dat sy middel-matigh waren / soo was het oock geozloft / om de selve reden / te doen met sommige Ceremonien der Heydenen: en daerom noch-rans en maghmen niet segghen / dat de Christenen haer van de Heydenen laeten verkeeren, andersints men soude moeten segghen / dat de Apostelen haer hebben van de Joden laten verkeeren / als sy alle ghestickte, ende bloedt hebben verboden te eten, als sy de ghewoonelijcke tijden van bidden hebben onder-houden / als sy Timotheum hebben laten besnijden / als sy haer hoofc hebben gheschozen / belofte der Nazarenen gedaen / haer in den tempel gheheplicht / &c.

Indien ghy mi seght / die Joodsche Ceremonien, wierden maer vooz eenen tijdt van de Apostelen onderhouden / om de swacke Joden niet te verbremden / ende sommige Heydensche Ceremonien blijven haer standt houden inde Roomsche Kercke.

ICK antwoorde ten eersten, dat hier uyt volght / datmen oock ten minsten vooz eenen tijdt / eenighe middel-matighe Heydensche Ceremonien heeft moghen ghebruycken / om de swacke Heydenen niet te verbremden.

ICK antwoorde / ten tweeden, dat oock sommige Joodsche Ceremonien, vande Apostelen ghepleeght / haeren standt hebben ghehouden inde Kercke.

Ten eersten / leest de oude Leeraers / ghy sult bevinden / dat de insettinge der Apostelen van gheen ghestickte, of bloedt te eten, het welck buyten twijffel vande Joden was af-gheleent / over de vijf hondert jaren heeft ghednest.

Ten

Ten tweeden/ het op-legghen der handen, 'twelck nu
 ter tijdt in utwe gemeynte self noch gebzuyckt wort/
 is een Joodsche Ceremonie: want so seght utwen
 Bybel op *Act. 6. 6. Num. 21.* de op legghinghe der handen was
 by de Joden ghebruyckelijck als sy jemandt seghenden *Gen.*
48. ende als sy de beesten souden op-offeren, om daer mede
 de selve als Gode toe te eyghenen *Levit. 1.* ende in het inhul-
 den in ampten *Numerov. 27.* De selve maniere heeft de Kercke
 ghebruyckt in het instellen van Kercken dienaren, om daer
 mede de selve Gode tot sijnen dienst toe te eyghenen, en den
 seghen Godts toe te wenschen. *1. Timoth. 5.* oock de Aposto-
 len in het gheven der extraordinarisse gaven des H. Gheests.
Act. 8.

Ghelijck dan dese Joodsche Ceremonie, haeren
 standt in de Kercke/sae selfs in utwe ghemeynte heeft
 behouden tot onse tijden toe; ende het onthouden
 van ghestickte/ ende bloedt/schier vijf hondert jaren/
 alsoo en isser gheen reden waerom oock eenige mid-
 delmatighe Ceremonien der Heydenen / eens aenghe-
 nomen zijnde tot een goet gebzuyckt/ niet en souden
 mogen altyt behouden worden.

Zinners ick en kan gheen onderscheydt sien tus-
 schen de Joodsche Ceremonien, die de Apostelen selve
 noch hebben ghepleeght / niet teghenstaende (gelijck
 utwen Bybel bekent op *1. Cor. 9. 20. Num. 45.*) dat sy door
 het Lijden Christi te niete waeren ghedaen; ende tusschen
 de Ceremonien der Heydenen, die in haer selven noch
 goet / noch quaet waren; maer waeren alleenlijck
 quaet / om dat sy van de Heydenen tot een quaet epn-
 de ende af-goderijc mis-bzuyckt wierden; doch
 wierden goet / wanneer sy van de Christenen tot
 een goet epnde / ende Godts-dienst ghebzuyckt wier-
 den.

Verhalven/ ghelijck sommighe Joodsche Ceremo-
 nien, alhoewel in't beghtsel gebzuyckt om de swae-
 ke Joden niet te verbrennen / maer de selve te winnen;
 nochtans loffelijck in de Kercke / (als dese oorsake
 cesseerde) sijn behouden gheweest: alsoo ghenomen
 dat sommighe middel-martighe Heydensche Ceremo-
 nien sijn aenghenomen gheweest om de Heydenen
 allens-

teghen het gheopende Turckdom. 401
allengkens te winnen/ sijn mede loffelijck behouden
gheweest/ nae dat die reden cesserde.

Dervolghens blijkt upt al het vooz-gaende / dat
het maer ydele praetsens en zyn / die ghy hter upt-
staet teghen de Heydensche Ceremonien / ende name-
lijck teghen het Wij-water: wilt ghy hter van noch
breeder bescheedt hebben/leest mijn besonder Tractaet,
het welck ick van dese materie hebbe laeten in druck
gaen.

HET VI. CAPITTEL.

Van de begravenissen.

Predikant. Pag. 574.

DE *Mahometanen* draghen hare dooden naer 'tgraf, met
aenghesteken sackelen, en kerffen, ghelijck *Gueffarus* ghe-
ruyght met dese woorden: Als jemandt van de *Musulmannen*
sterft, indien het een man is, soo besorghen het lijck de man-
nen, indien een vrouwe, de vrouwen. Sy wasschen het lichaem
en trecken het seer suyver lijnen aen; daer nae draeghen sy het
nae een seker plaetse buyten de stadt. Want 'tis schande in de
Kercken te begraven. Hare Fackel-draghende Munniken gaen
voor aen met keerffen, de singhende Priesters volghen onder-
tusschen achter aen, tot datse tot de plaetse der begravinghe
sijn ghekomen. Dit doen, en verdedighen oock die van de
Roomsche Kercke. Doch beyde hebben sy het van de Heydenen
gheleert, en ontleent.

Antwoorde.

Van waer dese ghewoonte ghekomen is / laet ick
daer / dat weet ick wel / dat sy van de eerste / ende
outste *Christenen* soo is ghepleeght gheweest / dat
nopt (dat ick weet) semant / als ketterz / de selbe be-
straff / ofte verwozpen heeft. Dese ghewoonte sullen
ons bevestigen / de vermaerste *Vertraers* van de oude
Kere.